

Studia Pedagogiczne

Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego

Tom 18

Czytanie jako współczesny problem pedagogiczny

Redakcja naukowa Zdzisław Ratajek, Zuzanna Zbróg

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy

Jana Kochanowskiego

Kielce 2009

Spis treści

Wprowadzenie.....	9
-------------------	---

Część I

WYBRANE KONTEKSTY PEDAGOGIKI WCZESNOSZKOLNEJ

DOROTA KLUS-STAŃSKA, Od niechęci wobec dziecięcej samodzielności myślenia do przekazu fikcji społecznej, czyli edukacja dla niekompetencji.....	15
BOGUSŁAW ŚLIWERSKI, O wymierności pracy nauczyciela.....	31
ZDZISŁAW RATAJEK, Szczęśliwe dzieciństwo a szkoła.....	49
ANNA STAWECKA, Rozwój psychofizyczny dzieci w okresie późnego dzieciństwa.....	61

Część II

CZYTANIE –NOWE PROBLEMY, NOWE PERSPEKTYWY

ZUZANNA ZBRÓG, Istota procesu czytania z perspektywy psycholingwistycznej i pedagogicznej.....	77
IRENA ADAMEK, Czytanie i pisanie w edukacji elementarnej – kontekst rozwojowy.....	109
ZUZANNA ZBRÓG, W poszukiwaniu najlepszej strategii nauki czytania.....	119
MAŁGORZATA KWAŚNIEWSKA, Ujęcie programowe zakresu kompetencji dzieci przedszkolnych do nauki czytania.....	145
PIOTR ZBRÓG, Jak przygotowywać uczniów doczytania nowego tekstu.....	159
PIOTR ZBRÓG, Ramy tekstowe w procesie formowania aktywnego czytelnika.....	173
AGNIESZKA SZPLIT, Holistyczne nauczanie języka obcego dzieci poprzez wykorzystanie bajek i opowiadań po angielsku.....	187
GUSTAW TRELIŃSKI, Teoretyczne aspekty lektury tekstów typu matematycznego w klasach początkowych.....	205

Część III

DYSLEKSJA A WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECKA

EWA BOKSA, Przegląd definicji dysleksji w świetle najnowszych badań.....	223
MARTA KORENDO, Dysleksja – problem wciąż nieznanym.....	231
ALICJA GIERMAKOWSKA, Psycholingwistyczna analiza procesu czytania z perspektywy nowego ujęcia mechanizmów dysleksji rozwojowej.....	243

JAGODA CIESZYŃSKA, Symultaniczno-sekwencyjna wczesna nauka czytania - skuteczna metoda stymulacji dzieci zagrożonych dysleksją.....	265
EWA BOKSA, Rozwijanie umiejętności czytania u dzieci z dysleksją rozwojową – model zajęć.....	279
ANETA JAŁOWIECKA, Specyficzne trudności w czytaniu a wybrane twórcze metody nauczania.....	285

RECENZJE

Jagoda Cieszyńska, <i>Kocham uczyć czytać. Poradnik dla rodziców i nauczycieli</i> , Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2006 – Piotr Pasiński.....	299
Wiesława Żaba-Żabińska, <i>Czytamy sy-la-ba-mi</i> , MAC, Kielce 2008 – Małgorzata Kwaśniewska.....	305

CONTENTS

Introductions

Part I

CHOSEN CONTEXTS OF EARLY-SCHOOL PEDAGOGICS

DOROTA KLUS-STRAŃSKA, From reluctance to children's autonomy of thinking to the transmission of social fiction, i.e. education for incompetence.....	15
BOGUSŁAW ŚLIWERSKI, About the mensurability of teacher's work.....	31
ZDZISŁAW RATAJEK, Happy childhood and school.....	49
ANNA STAWECKA, The psychophysical development of children in the period of late childhood.....	61

Part II

READING – NEW PROBLEMS, NEW PERSPECTIVES

ZUZANNA ZBRÓG, The essence of the reading process from the psycholinguistic and pedagogical perspective.....	77
IRENA ADAMEK, Reading and writing in elementary education – developmental context	109
ZUZANNA ZBRÓG, In the search of the best strategy of learning to read.....	119
MAŁGORZATA KWAŚNIEWSKA, The Curriculum approach to pre-school children's competence of learning to read.....	145
PIOTR ZBRÓG, How to prepare schoolchildren to read a new text.....	159
PIOTR ZBRÓG, Textual frames in the process of the formation of an active reader.....	173
AGNIESZKA SZPLIT, The holistic foreign language teaching of children through the use of fables and stories in English.....	187
GUSTAW TRELIŃSKI, Theoretical aspects of reading mathematical-type texts in early school education.....	205

Part III

DYSLEXIA AND CHILD DEVELOPMENT SUPPORT

EWA BOKSA, An overview of the definition of dyslexia in the light of latest research.....	223
MARTA KORENDO, Dyslexia – the problem still unknown.....	231

ALICJA GIERMAKOWSKA, The psycholinguistic analysis of the reading process from the perspective of the approach to the mechanisms of developmental dyslexia.....	243
JAGODA CIESZYŃSKA, Simultaneous-sequential early learning of reading – an effective method of the stimulation of children threatened by dyslexia.....	265
EWA BOKSA, Developing reading skills in children with developmental dyslexia – a model of activities.....	279
ANETA JAŁOWIECKA, Specific difficulties in reading and selected creative teaching methods.....	285

REVIEWS

Jagoda Cieszyńska, <i>Kocham uczyć czytać</i> [I Love to Teach to Read. A Guide for Parents and Teachers], Wydawnictwo Edukacyjne Kraków 2006 – Piotr Pasiński.....	299
Wiesława Żaba-Żabińska, <i>Czytamy sylabami</i> [We Read Sy-l-la-bles], MAC Edukacja, Kielce 2008 – Małgorzata Kwaśniewska.....	305

WPROWADZENIE

Kolejny tom „Studiów Pedagogicznych”, tym razem już jako wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, obejmuje problemy społeczne i pedagogiczne związane z nauką czytania. Umiejętność ta w dziejach świata zawsze połączona była z poziomem cywilizacyjnego rozwoju, ze świadomością i kulturą człowieka. Biegłość w czytaniu i pisaniu wyróżniała elitę intelektualną oraz osoby posiadające władzę i podejmujące ważne decyzje w państwie. Oświata dla biedniejszych warstw społecznych, w tym zwłaszcza nauka czytania i pisania, mieściła się zawsze wśród najważniejszych zadań ruchów społecznych i politycznych w czasach nowożytnych. Przyjmowano, że umiejętność ta czyni człowieka wolnym, daje mu możliwość godnego życia, zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych i rozwoju „duchowego”. Rozwój technologii elektronicznych w XX i XXI wieku, zwłaszcza komunikacji medialnej, spowodował istotne zmiany w sposobach zapisu i odtwarzania informacji, w tym również wytworów kultury słowa, do czego tradycyjnie służył i nadal służy tekst zapisany w książce. Czytanie to umiejętność, którą w dzisiejszych czasach postrzegamy w różnych kontekstach społecznych, wykorzystujemy w wielu nowych sytuacjach. Warunkuje ona częściej i mocniej niż dawniej utrzymanie się na niezbędnym poziomie orientacji co do swojego „tu i teraz”. Nauka czytania, którą się zajmujemy w tym tomie, jest nadal jednym z centralnych zadań, jakie spoczywają na szkole, a poszukiwanie sposobów jej doskonalenia pedagogika wczesnoszkolna czyni jednym z najważniejszych celów praktycznych.

W historii badań pedagogicznych, psychologicznych i psycholingwistycznych problematyce czytania poświęcono wiele uwagi. Jednak kontynuacja analiz dotyczących tej formy komunikacji dostarcza coraz więcej dowodów na to, że wciąż na nowo należy dokonywać oglądu zagadnień dotyczących tej tematyki. Zwłaszcza w sytuacji, gdy wiele zagadnień szczegółowych nie znalazło jeszcze ostatecznego wyjaśnienia. Do dziś trwają dyskusje choćby na temat skuteczności wybranych metod nauki czytania czy znaczenia świadomości językowej (fonologicznej, morfologicznej, semantycznej, syntaktycznej, pragmatycznej) w początkowej nauce czytania.

Proces czytania jest na tyle skomplikowany, że aby nauczyciel w przedszkolu lub w szkole mógł skutecznie pomagać dzieciom w opanowaniu tej umiejętności, musi posiadać nie tylko wiedzę na temat jego przebiegu, ale również znać konsekwencje wyboru każdej strategii postępowania dydaktycznego. Dlatego chcielibyśmy w tej publikacji dokonać opisu i analizy zagadnień teoretycznych dotyczących szeroko pojmowanego procesu czytania, zaś przykładowe rozwiązania praktyczne mają charakter ilustracyjny.

Autorzy poszczególnych opracowań nie tylko zaprezentowali wyniki najnowszych badań, ale także podjęli próbę uporządkowania obecnego stanu wiedzy na temat tego wieloaspektowego zjawiska, jakim jest nauka czytania, uwzględniając podejście o charakterze zarówno psycholingwistycznym, pedagogicznym, jak i typowo terapeutycznym. Z tego też względu do współpracy przy stworzeniu tego tomu zaproszono osoby, które zajmują się nie tylko analizami teoretycznymi, badaniami naukowymi, ale również profesjonalną praktyką. Nie wyobrażamy sobie bowiem innej formuły pedagogiki wczesnoszkolnej niż ta, która łączy założenia teoretyczne z ich zastosowaniem i weryfikacją w praktyce edukacyjnej. Złożoność omawianego zjawiska zaowocowała z kolei interdyscyplinarną współpracą pedagogów, psychologów, logopedów i językoznawców. Mamy nadzieję, że ta publikacja przyniesie wymierne korzyści poznawcze w postaci zarówno zwiększenia poziomu świadomości i wiedzy merytorycznej pracowników naukowych, nauczycieli oraz studentów o samym procesie czytania, jak i zastosowania w praktyce edukacyjnej i terapeutycznej różnych strategii zwiększających efektywność podejmowanych działań.

Badania przeprowadzone w Europie Zachodniej pokazują, że braki w umiejętności efektywnego czytania – do którego przygotowuje nie tylko szkoła, ale już od najmłodszych lat także przedszkole – są podstawową przesłanką do pojawienia się symptomów wykluczenia społecznego.

Z niedostatkami umiejętności czytania ze zrozumieniem wiążą się przecież kwestie utrudnień w dostępie do informacji, zdobywania nowych umiejętności, zwłaszcza w posługiwaniu się nowoczesnym sprzętem technicznym, czy też pojmowania zmian w szeroko rozumianej rzeczywistości. W początkowym etapie kształcenia dzieci często mają kłopoty z nazywaniem własnych uczuć, z ujmowaniem myśli w sensowne zdania, z jasnym wypowiedzeniem się, z podejmowaniem dialogu z rówieśnikami i dorosłymi, dlatego tak ważną jest właściwie zorganizowana praca z tekstem zarówno literackim, jak i popularnonaukowym. W sposób szczególny ułatwia ona komunikację społeczną oraz selekcję napływających do jednostki informacji i bodźców. Czytanie ze zrozumieniem to bowiem umiejętność, w której kształtowaniu uczestniczą dzisiaj także nowoczesne media, często poza kontrolą rodziców. Rola nauczyciela jest więc nadal ogromnie ważna i musi on ją podejmować w sposób nowoczesny, ze świadomością komplikacji i nowych trudności, jakie się pojawiły.

Nietrudno zauważyć, że coraz częściej mamy do czynienia ze zjawiskiem dysleksji, które stało się już niemałym problemem społecznym. Nie wystarczą już tylko wyniki badań nad rozumieniem tej dysfunkcji, utrudniającej tysiącom ludzi dostęp do tekstów pisanych. Trzeba studentom pedagogiki, nauczycielom, rodzicom dostarczyć wiedzę na temat tego zjawiska i jego polietiologii oraz wskazać im najskuteczniejsze metody terapii.

Przedstawione w książce teksty z pewnością nie wyczerpują tematyki dotyczącej czytania, choć starano się ukazać analizowaną problematykę w sposób możliwie rozległy. Wobec złożoności procesu czytania nie jest jednak możliwe dokonanie szerszego oglądu szczegółowych zagadnień. Zastosowano więc strategię przedstawienia artykułów i rozpraw w sposób wybiórczy, adekwatny do zainteresowań badawczych Autorów publikowanych artykułów, badań prowadzonych w Zakładzie Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej oraz przewidywanego przez nas zainteresowania ze strony nauczycieli i studentów.

Pragniemy wyrazić serdeczne podziękowania wszystkim Autorom, którzy zechcieli pozytywnie odpowiedzieć na naszą inicjatywę współpracy i podjąć dyskusję nad ważnymi, a interesującymi nas wszystkimi zagadnieniami.

Szczególne wyrazy podziękowania kierujemy do Pana Profesora Mirosława J. Szymańskiego za podjęcie trudu zapoznania się z tekstami i sformułowania pozytywnej opinii naukowej na ich temat.

Zdzisław Ratajek
Zuzanna Zbróg